

РЕСУРСНО-ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА, ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

д.е.н., проф. Андрєєва Н.М., здобувач Барун М.В.
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень (Україна)

Проблема забезпечення ресурсно-екологічної безпеки в Україні, як і в цілому світі, є надзвичайно актуальною. Розвиток суспільства, стан економічних та соціальних відносин невід'ємно залежить від якості та розмірів доступних до використання ресурсів навколишнього природного середовища, що свідчить про зрощення ресурсно-екологічних та економічних загроз. За останні три десятиліття кількість населення на планеті збільшилася на 2 млрд. осіб і відповідно збільшилися обсяги виробництва та торгівлі, що в свою чергу призвело до значного погіршення стану навколишнього середовища, обсяги викидів CO₂ збільшилися на 4 млрд. т, а темпи щорічного зростання накопичення відходів досягають 7%. В Україні кількість накопичених відходів складає 35-36 млрд. т. Все це свідчить про збільшення рівня загроз для національної безпеки України і в тому числі загрози ресурсно-екологічної спрямованості.

Поняття ресурсно-екологічної безпеки як базисне визначається за двома аспектами [1]: **I аспект** – стан захищеності життєво важливих потреб держави (особистості, суспільства в цілому) у природних ресурсах і здоров'ї середовища існування від внутрішніх і зовнішніх загроз; **II аспект** – система законодавчо закріплених політичних, правових, економічних та екологічних гарантій, які забезпечують за допомогою сукупності певних умов та заходів, створення та підтримка прийнятного рівня (з соціально-економічної позиції) захищеності держави (особистості, суспільства) від дії дестабілізуючих факторів розвитку, в першу чергу таких як зростання дефіциту ресурсів, втрата (виснаження) компонентів природно-ресурсного потенціалу, життєво важливих для здоров'я і благополуччя населення, внаслідок порушення стабільності і функціонування екологічних систем різного ієрархічного рівня.

Розглядаючи поняття «ресурсно-екологічної безпеки» в проекції системи «людина-навколишнє середовище», то можна сказати, що це поняття відображає здатність системи зберігати умови взаємодії з мінімальною можливістю виникнення збитку населенню, природним і мінеральним ресурсам. Відповідно вирішення проблеми забезпечення безпеки має базуватися на аналізі та розробці методів розпізнавання і кількісної оцінки впливу небезпечних і шкідливих факторів, які генеруються елементами середовища проживання (технічні засоби, технологічні об'єкти і споруди, природні явища тощо) на навколишнє середовище.

В системі загроз національної безпеки основні напрямки ресурсно-екологічної безпеки полягають у наступному: в результаті екологічно необґрунтованого розміщення промислових, комунальних, транспортних та інших об'єктів спостерігають інтенсивні антропогенні зміни природно-ресурсного потенціалу територій та акваторій; низький рівень технологічного розвитку промислового виробництва має значний показник ресурсоемності, що призводить до марнотратного використання природних ресурсів; домінування короткострокових та відомчих інтересів у відношенні до екологічних систем та природних ресурсів; практика прийняття рішень про впровадження та будівництво небезпечних об'єктів без врахування оцінки впливу на навколишнє природне середовище, надзвичайних екологічних ситуацій та оцінки ризику їх виникнення; недосконалість нормативно-правової бази щодо охорони навколишнього природного середовища та природокористування, розпорошеність повноважень владних структур та осіб в цій сфері та нез'ясованість відповідальності, яка пов'язана з екологічною безпекою; недосконалість системи державного регулювання відносин в природокористуванні, насамперед системи платежів за використання природних ресурсів та забруднення навколишнього природного середовища, яка виконує фіскальну, а не регулюючу і стимулюючу функції.

На теперішній час Україна охоплена гострою економічною та екологічною кризою, яка відсуває екологічно спрямовані пріоритети розвитку на другий план. Пасивність держави в питаннях ресурсно-екологічної безпеки викликає негативні тенденції. У зв'язку з цим необхідно поступово звернути увагу на наступне: зменшення частки енергоємності та ресурсоємності галузей промисловості; зміна структури експорту, яка у сучасному вигляді збільшує технологічне відставання та сприяє деіндустріалізації країни; поліпшення ситуації в паливно-енергетичному комплексі; підготовка наукового базису ресурсно-екологічної безпеки; підтримка регулюючої та стимулюючої функції держави в захисті ресурсно-екологічної безпеки; доповнення документів природоохоронного законодавства; сприяння розвитку вітчизняного ресурсощадного, екологічно-чистого, маловідходного та безвідходного виробництва; розвиток ринку вторинних ресурсів.

1. Степанов В.Н. Теоретические аспекты обеспечения ресурсно-экологической безопасности Украины / Степанов В.Н., Круглякова Л.Л., Громова Е.Н. и др. – Одесса: ИПРЭЭИ, 1995. – 65с. (Препринт / НАН Украины. ИПРЭЭИ).

Андрєєва, Н.М. Ресурсно-екологічна безпека, як складова системи загроз національної безпеки України [Текст] / Н.М. Андрєєва, М.В. Барун // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 6-8 травня 2014 р.: у 2-х т. / За заг. ред.: О.В. Прокопенко, О.В. Люльова. - Суми : СумДУ, 2014. - Т.1. - С. 165-166.